

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований в 1996 році

Рівне – 2006

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ:
Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету.
Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Хом'як Іван Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Воробійов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Левківський Михайло Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Житомирський державний педагогічний університет ім. Івана Франка);

Лисенко Неля Василівна – доктор педагогічних наук, професор (Прикарпатський державний педагогічний університет ім. В. Стефаника);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Мітюров Борис Никифорович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет)/

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол №4 від 24.11.2006 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2006

ЛІТЕРАТУРА

1. Бендас Т.В. Гендерная психология: Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2005. – 431 с.
2. Булатова Л.О. Гендерна освіта у вузі.- В 2-х ч. Ч.2. – Суми: СДПУ,2001. – 66 с.
3. В.Приходько. Гендерний підхід до підготовки вчителя // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2005. – № 4. – С. 26-33.
4. Гендерний підхід в управлінні загальноосвітніми закладами: Навчальний посібник / За ред. В.В. Олійника, Л.І.Даниленко. – К.: Логос, 2004. – 212с.
5. Говорун Т.В., Кікінежді О.М. Гендерна психологія. Навчальний посібник. – Київ: Видавничий центр “Академія”, 2004. – 308с.
6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. Автор-уклад.: О.Пометун, Л.Пироженко. – К.:А.П.Н.; 2002. – 136с.
7. Кравець В.П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416с.
8. Кравець В.П. Історія гендерної педагогіки. Навчальний посібник. – Тернопіль: Джура, 2005. – 440с.
9. Навчальна програма курсу “Основи теорії гендеру” / Укладач Н.Д.Чухим. – К.: Факт, 2003. – 84с.
10. Гречишкіна О.Д., Гречишкіна А.П., Пулькіна Т.І. Підготовка майбутнього вчителя до гендерного виховання учнів в умовах реформування освіти в Україні. // Проблеми освіти. – 2002. – Вип.28. – С.95 – 101.
11. Кікінежді О.. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи // Шлях освіти. – 2004. – №1. – С.27-29.
12. Любарська О. Подготовка социальных педагогов к внедрению гендерного равенства среди молодежи // Международный опыт государственного обеспечения равенства женщин и мужчин. Материалы международной конференции. Киев, 30 июня-1 июля 2003г. – К.:Лига. – 2004. – 298с. – С.256-259.
13. Психологія статі (Гендерний та психосексуальний розвиток людини). Навчальна програма. – Тернопіль: ТДПУ, 2001 – 2 с.
14. Практикум по гендерной психологии / Под ред. И.С.Клециной. – С Пб.: Питер, 2003. – 479с.
15. Учебно-методические материалы. Авторские разработки программ по гендерному образованию /Сост. О.А.Воронина, Н.С.Григорьева, Л.Г.Луныкова. – М.:МЦГИ. – МВШСЭН, 2000. – 178с.

Петренко О.Б. Технология преподавания гендерных курсов в системе высшей школы.

Резюме. Стаття посвящена анализу технологии преподавания гендерных курсов студентам гуманитарных специальностей высшего учебного заведения.

Ключевые слова: гендер, гендерная психология, технология, интерактивные методы, тренинг, рефлексия.

Petrenko O.B. The technology of teaching of gender courses at a high school.

Summary. The article is devoted to the analyses of the technology of teaching gender courses for the students of humanitarian specialties of a high school.

Key words: gender, gender psychology, technology, interactive methods, training, reflection.

Одержано редакцією 18.10.2006.

УДК: 378

С.Б. ЛІТВІНЧУК

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Резюме. У статті проаналізовано інноваційні підходи до організації процесу самостійної роботи студентів у вищій школі. Дослідження цього процесу дозволило визначити основні дидактичні умови підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців. Вирішення означених проблем сприятиме активізації навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: активізація навчання; вища школа; діяльність; дидактичні умови; знання, вміння й навички; контроль; наукові дослідження; продуктивність; професійна підготовка; самостійна робота студентів; система.

Сучасна вища освіта вимагає інноваційних підходів до організації самостійної роботи студентів. Це обумовлено інформатизацією суспільства в цілому, а також вимогами до навчально-виховного процесу у вищій школі, пов'язаними з інтеграцією України до європейського освітнього простору. “Освіта стає головним показником інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства та держави” [3, 82].

Процеси модернізації, що відбуваються в освіті під впливом соціально-економічних змін у країні, обумовлюють такі основні напрями вдосконалення професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах:

- розвиток творчих здібностей, активності і самостійності студентів ;
- забезпечення держави кваліфікованими, ініціативними кадрами, які, по-перше, будуть мати ґрунтовну теоретичну й практичну підготовку зі спеціальності, по-друге, зможуть самостійно вирішувати професійно важливі проблеми ;
- формування у студентів прагнення до неперервної самоосвіти, здатності постійно оновлювати наукові

знання і вміння, швидко адаптуватися до змін та коригувати професійну діяльність.

Реалізація вищезазначених напрямів передбачає пошук нових шляхів удосконалення навчально-виховного процесу, розробку сучасних інноваційних методів і форм взаємодії викладача й студента. Саме тому вища школа послідовно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю студентів та формування у них навиків самостійної роботи.

Звичайно, проблема організації самостійної роботи студентів не нова. Теорія і методика навчання у вищій школі має деякий арсенал наукових досліджень, які аналізують той чи інший аспект самостійної роботи студентів, але як сама практика її організації, так і дидактика ще далекі від ефективного розв'язання завдань професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Проблема полягає в тому, що у вищих навчальних закладах виникає необхідність якісно нового рівня організації означеної діяльності, який враховував би попередній педагогічний досвід та останні наукові дослідження в галузях педагогіки і психології.

Як показав аналіз досліджуваної проблеми, найбільш міцними є ті знання, вміння й навички, які здобуваються самостійно, а майбутній спеціаліст буде висококваліфікованим той, хто, проявляючи пізнавальний інтерес та власну ініціативу в навчанні, привчив себе працювати систематично, наполегливо, творчо, самостійно оволодіваючи новими надбаннями світової культури. Вважаємо, що до найефективніших форм професійної підготовки майбутніх спеціалістів можна віднести самостійну роботу. Водночас обсяг знань збільшується, тому існуюча інформаційна модель освіти втрачає свою актуальність, і не випадково навчальними планами вищих закладів освіти на самостійну роботу студентів відводиться значна частина часу.

Різні аспекти означеної проблеми досліджували багато вчених (А. М. Алексюк, С. І. Архангельський, М. Г. Гарунов, В. І. Загвязинський, Б. П. Єсіпов, В. А. Козаков, Н. В. Кузьміна, П. І. Підкасистий), які вважали, що саме самостійна робота студентів, підходи до якої потребують суттєвих змін, має стати важливим компонентом процесу професійної підготовки майбутніх фахівців.

До проблем самостійної роботи студентів у педагогічному процесі вдавалися вчені, серед яких слід відзначити Г.М. Алова, Ю.К. Бабанського, В.В. Давидова, М.А. Данилова, Г.В. Кудрявцева, І.Я. Лернера, О.М. Матюшкіна, М. Д. Нікандрова, Н. Ф. Талзіну, Г. І. Щукіну. З позиції психологічної науки її розглядали Б. Г. Ананьєв, П. П. Блонський, Л. С. Виготський, І. Я. Гальперін, Н.А. Менчинська, С.Л. Рубінштейн. Теоретико-експериментальне дослідження самостійної пізнавальної діяльності учнів здійснив П. І. Підкасистий; питання самостійної роботи студентів у вузі вивчали В. П. Безпалько, Н. Г. Грекова, І. Д. Клегеріс.

Самостійна робота визначається як самостійна діяльність людини. Водночас, існує поняття "самостійна робота", яке передбачає діяльність людини, що зумовлює певний результат. В. А. Козаков стверджує, що "...самостійна робота студента - це специфічний вид діяльності учіння, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, що навчається, а формування його знань, умінь і навичок здійснюється опосередковано через зміст і методи всіх видів навчальних занять" [1, 14-15].

Дидактична сутність поняття "самостійна робота" розглядається в педагогічній літературі по-різному: її визначають як метод навчання (Н. В. Кузьміна, М. Г. Гарунов, П. І. Підкасистий), засіб навчання (А. В. Усова, А. Г. Сороковий, Ю. С. Нікашев), форму організації творчої діяльності учнів (В.А. Ценев), компонент творчої пізнавально-практичної діяльності (С. І. Зінов'єв, В. Б. Бондаровський).

У своїх наукових доробках П.А. Юцявічене зазначає, що самостійність - це "...здатність людини ефективно виконувати на певному рівні дію чи комплекс дій без всякої допомоги з боку, керуючись лише своїм досвідом" [5, 58]. При цьому, як зазначає вчена, і ми поділяємо її думку, доцільно відокремити два види самостійності: змістову та організаційну. Під змістовою самостійністю П. А. Юцявічене розуміє здатність людини приймати на певному рівні правильне рішення без сторонньої допомоги, а організаційна самостійність - це вміння людини організувати свою самостійну роботу щодо розв'язання певного рішення [6, 200]. Ми погоджуємось із положенням П. А. Юцявічене, що саме змістова самостійність студента, яка формується за модульною технологією навчання, - це не що інше, як вияв активної навчально-дослідної діяльності, яка сприяє формуванню продуктивних умінь та навиків студентів.

Наявність у студента змістової самостійності свідчить про його здатність приймати ефективні рішення, однак для їх реалізації йому необхідно ще володіти й організаційною самостійністю. І навпаки, організаційна самостійність, яка є своєрідним фактором навчальної діяльності студента, без змістової самостійності не забезпечить високого результату в навчанні. Отже, для того, щоб сформувати певні вміння й навички на основі отриманих знань, необхідна така організація навчального процесу, що сприятиме формуванню у студентів обох видів самостійності. А це можливо при організації модульного навчання, яке є ефективним засобом, забезпечуючим самостійну роботу студентів, як необхідну і обов'язково передумову формування в них творчих умінь, навиків.

У розгляді означеної проблеми доречно підкреслити, що дослідження процесу організації самостійної роботи студентів, як свідчить аналіз психолого-педагогічних праць, проводиться за такими основними напрямками:

- планування та фізичні витрати часу на самостійну роботу;
- впровадження організаційних форм і методів, які активізують щороботу;
- організація самостійної роботи з окремих навчальних дисциплін з метою окреслення закономірностей її здійснення та в залежності від індивідуальних рис особливостей студентів.

Враховуючи наявну різноманітність підходів до означеної проблеми, слід зазначити, що самостійна

робота ґрунтується на педагогічних і психологічних закономірностях, детермінує змістом, методами організації навчання, індивідуально-типологічними відмінностями студентів. Такий підхід забезпечує активізацію професійної підготовки майбутніх спеціалістів.

Метою статті є дослідження дидактичних можливостей самостійної роботи студентів щодо активізації навчання у вищій школі.

У вищих навчальних закладах домінуюча роль відводиться самостійній роботі студентів і розвитку навиків самостійного оволодіння і застосування знань. Виховуючи такі якості особистості, як самостійність, цілеспрямованість, наполегливість у досягненні поставленої мети, працелюбство, самостійна робота має велике соціальне значення.

Самостійна робота студента має супроводжувати лекційний курс (опрацювання конспектів і посібників), практичні заняття (виконання аудиторних і домашніх завдань), семінарські заняття (робота зі спеціальною літературою), лабораторні роботи (підготовка до експерименту, оформлення й обробка результатів). Ще більша частка самостійної праці студентів при виконанні курсових і дипломних проектів, завдань виробничої практики і наукових досліджень.

Самостійна робота студента – це інтелектуальна діяльність, яку він здійснює самостійно, власною працею здобуваючи знання впродовж лекції, на лабораторно-практичних заняттях, в позаурочний час, тобто вся навчальна робота, яка пов'язана з пошуком на шляху пізнання. Вдосконалення і розвиток самостійної роботи студентів в умовах застосування різних методів і засобів навчання є одним із основних аспектів ефективного навчання у вищих навчальних закладах [2].

Особливо слід звернути увагу на формування у студентів узагальнених умінь і навиків - таких, які використовуються у процесі розв'язання людиною широкого кола задач і необхідні в будь-якій самостійній практичній діяльності. Це уміння й навички загальної культури праці, самостійної навчальної роботи, а також узагальнені елементи експериментальних, вимірвальних, графічних, розрахункових, конструкторсько-технологічних та творчих дій.

В основу організації самостійної роботи студентів покладена діяльнісна теорія учіння, оскільки багатьма дослідниками означена робота визначається як специфічна форма діяльності учіння, головною метою якої є формування такої риси особистості як самостійність. Відомо, що будь-яка діяльність реалізується за наявності суб'єкта і предмета - об'єкта. У традиційній педагогіці суб'єктом навчання вважається викладач, оскільки він вдосконалює знання та досвід студента, навчає його. Сам студент при цьому вважається об'єктом навчання. Головним у діяльності учіння є те, що суб'єктом діяльності, а не об'єктом, як у навчанні, є саме студент. На таких позиціях утверджена педагогіка співпраці, яка передбачає здатність студента свідомо і цілеспрямовано діяти і отримувати при цьому результати (знання, вміння, навички). Студент забезпечує перетворення навчальної дисципліни на об'єкт. Отже, діяльність реалізується за наявності суб'єкта та об'єкта, але лише факт такої наявності ще не забезпечує їхню взаємодію і, отже, не веде ще до функціонування системи "студент – предмет". Остання починає діяти лише тоді, коли у суб'єкта виникає певне ставлення до предмета, який у цьому разі стає об'єктом. Це ставлення і є першоосновою діяльності.

У нашому випадку система "студент (суб'єкт) – навчальна дисципліна" (об'єкт діяльності суб'єкта) забезпечує процес пошуку істини шляхом самостійного вирішення проблеми. Виконання певного завдання починається з виникнення протиріччя між знанням і незнанням, а потреба перебороти перешкоду незнання (неволодіння або неповного володіння) - це великий мотивуючий фактор діяльності суб'єкта. Мотивація представляє виключний інтерес для викладача як провідний фактор регуляції активності особистості, її поведінки та діяльності, тому що неможливо налагодити ефективну педагогічну взаємодію зі студентами без урахування особливостей мотивації.

З огляду на проведений аналіз, дидактичне значення самостійної роботи обумовлене тим, що в її основі лежить активна навчально-пізнавальна діяльність кожного студента, що сприяє формуванню професійно важливих практичних умінь і навиків.

Діяльність викладача при організації самостійної роботи студентів на основі індивідуального підходу має включати такі напрями: розробка системи нових завдань із дисциплін різних рівнів складності; індивідуалізація навчальних завдань для виділення типологічних груп; зміна рівнів складності навчальних завдань для студентів різних типологічних груп для того, щоб ступінь самостійності в процесі їх виконання постійно зростає; створення позитивного емоційного фону занять; оптимальні поєднання фронтальної, групової та індивідуальної форм роботи з урахуванням специфічних відмінностей кожної типологічної групи; надання викладачем консультативної допомоги залежно від типологічних особливостей студентів і рівня складності навчального завдання; регулювання частоти і глибини контролю за продуктивністю виконання самостійної роботи, залежної від типологічних особливостей студентів [4].

Важливо зазначити, що розгортання самостійної роботи починається з постановки навчальних завдань. Зауважимо, що на підставі таких завдань, які детерміновані дидактичною метою, можлива організація самостійної роботи без участі викладача, але під його контролем. Такий підхід обумовлює реалізацію опосередкованого управління пізнавальною діяльністю, а за певної структури навчальних завдань, - і орієнтири студента до дидактичної мети.

Одна з основних вимог до системи навчально-пізнавальних завдань – поступове зростання їх складності.

У зв'язку з цим вважаємо, що для вдосконалення організації самостійної роботи студентів означені

завдання мають відповідати таким вимогами :

- завдання мають бути диференційовані, оскільки початковий рівень знань, умінь і навиків, теоретична готовність до виконання різних видів робіт, а також досвід самостійної роботи у студентів різні;
- завдання мають враховувати досягнутий рівень умінь і навиків творчого використання засвоєних знань у різних навчальних ситуаціях (внутрішньо – і міжпредметних, прикладних і професійних);
- у завданнях мають знайти відображення основні ідеї продуктивного навчання дисциплінам, включаючи частково-пошукові та дослідницькі.

За виконання означених вище вимог самостійна робота студентів виступатиме як засіб активізації навчання у вищій школі. Наприклад, завдання для розрахунково-графічних робіт із технічних дисциплін містять методичні вказівки по їх виконанню, а інколи і зразки їх розв'язання. Це спростовує самостійне виконання таких робіт і зводить до простого списування з підстановкою вихідних даних. Вважаємо, що користі від виконання таких завдань значно менше, чим від творчої самостійної роботи. Як правило, студенти не задумуються про походження приведених у посібнику формул і для отримання необхідного результату підставляють свої дані. Крім того, змістовий компонент методичних вказівок (“напруження визначається по формулі”, “реакції визначаються із рівняння”, “видовження визначається по формулі” і т.д.) виключає необхідність у визначенні походження формул. На наш погляд, складання методичних вказівок можливе, але вони мають передбачати необхідність проявів студентами самостійності, творчості, активності, ініціативи при виконанні завдань.

Як показав аналіз досліджуваної проблеми, основними дидактичними умовами ефективності самостійної роботи у вищій школі є наявність мотивації та цільових орієнтирів у студентів і викладачів, система в побудові творчих самостійних завдань, систематичний контроль за результатами навчання, забезпеченість методичними матеріалами продуктивного змісту.

Враховання означених умов у пізнавальній діяльності студентів сприятиме активізації навчання у вищих навчальних закладах. Зазначимо, що це буде забезпечуватись, якщо розглядати навчальну дисципліну з точки зору її професійної спрямованості. Що дає студенту для майбутньої діяльності вивчення програмних питань, які конкретні впровадження має навчальний матеріал у виробництво, як краще відобразити в навчально-виховному процесі важливі для майбутнього фахівця сторони конкретної дисципліни – ці питання мають важливе значення при організації самостійної роботи у вищій школі.

Доцільно зазначити, що не менш важлива наявність цільових орієнтирів у навчальній роботі студентів. Необхідно, щоб він усвідомлено оволодівав основами професійної кваліфікації. Формування таких цільових спрямувань для початкових самостійних дій починається з першого курсу і має супроводжувати студента впродовж його навчання у вузі. Система у проектуванні самостійної роботи студента проявляється при визначенні змісту навчально-пізнавальних завдань: вони мають бути пов'язані єдиною логікою розвитку, бути продовженням один одного у відношенні формування узагальнених знань і умінь, а також враховувати послідовні етапи розвитку самостійності. Самостійна по формі робота студента повинна поступово перетворюватися в самостійну по змісту роботу та в уміння самостійно організувати свою професійну діяльність на виробництві.

За самостійною роботою студентів необхідно здійснювати чітко налагоджений систематичний контроль. Його методи можуть бути різноманітними, зокрема: поточне опитування, експрес-контроль, взаємоконтроль, самооцінка, тестовий контроль, колоквиум, рейтингова система контролю, написання тематичних рефератів і курсових робіт тощо. Контроль за самостійною роботою студентів сприяє поглибленому вивченню дисциплін і створює широкі можливості для активізації процесу навчання, подальшого вдосконалення організації роботи і методики навчання у вищій школі.

Крім того, важливо відзначити, що методичне керівництво самостійною роботою містить: сукупність наочних і літературних матеріалів (джерел інформації), підручників і посібників, інструкцій, довідників, каталогів, вказівок різного рівня, що забезпечують всі види самостійної роботи. Зокрема, доцільно створити фонд методичного забезпечення самостійної роботи студентів із дисциплін, який, маючи достатню повноту і різноманітність видів, при відповідній методиці використання може претендувати на систему. Наступний етап – включення цієї системи в загальну систему міжпредметного рівня.

В умовах інтеграції України в європейський освітній простір необхідно приділити велику увагу науково-методичним дослідженням із питань вдосконалення змісту і методів, оптимізації самостійної роботи студентів.

Викладені нами міркування дають змогу стверджувати, що організацію самостійної роботи студентів слід розглядати як систему взаємодії студента та навчального матеріалу з дисципліни, яка за умови її чіткої організації викладачем забезпечить активізацію професійної підготовки майбутніх фахівців, сприятиме формуванню творчого, самостійного мислення.

Отже, можна зробити висновок, що науково організована самостійна робота обумовлює активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів; навчає самостійно працювати з науково-технічною та методичною літературою, здобувати необхідні знання, набувати практичні вміння й навички для формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Подальші шляхи розв'язання означеної проблеми передбачають вдосконалення теоретико-методологічних основ щодо розвитку складного процесу організації самостійної роботи студентів у вищій школі. Зокрема, перспективним напрямком нашого дослідження вважаємо розробку наукових методів

планування та організації самостійної роботи студентів із метою формування готовності майбутніх спеціалістів до виробничої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаков В. А. Самостоятельная работа студентов и её информационно-методическое обеспечение. – К. : Вища школа, 1990 – 248 с.
2. Костишина Г. І. Теоретико-методичні аспекти розробки і проведення лабораторно-практичних робіт з фізики: нові підходи // Наукові записки. Серія: Педагогіка і психологія. – Випуск 4. – Вінниця: ВАТ “Віноблдрукарня”, 2001. – С. 13 – 16.
3. Кульга Н. К. Використання інноваційних технологій навчання - запорука успіху якісної підготовки фахівців // Проблеми освіти. - 2000. - Вип. 22. - С. 75 – 84.
4. Щукина Г. И. Роль деятельности в учебном процессе : Книга для учителя. – М. : Просвещение, 1986. - 142 с.
5. Юцявичене П. А. Создание модульных программ // Советская педагогика. - 1990. - № 2. - С. 55 – 60.
6. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения.- Каунас: Шиеса, 1989. - 272 с.

Резюме. В статье проанализировано инновационные подходы к организации процесса самостоятельной работы в высшей школе. Исследование этого процесса разрешило определить основные дидактические условия эффективной профессиональной подготовки будущих специалистов. Решение проблем, которые отображены в статье, будет способствовать активизации обучения студентов в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: активизация обучения; высшая школа; деятельность; дидактические условия; знания, умения и навыки; контроль; научные исследования; продуктивность; профессиональная подготовка; самостоятельная работа студентов; система.

Summary. The author analyses the innovation approach to the process of the high school students' independent work organization. The investigation of this process made possible determining basic didactic conditions of the efficient professional training of future junior specialists. Solution of the problems discussed in this article will favour the activization of the high school students training.

Key words: activization of training, high school, activity, didactic conditions, knowledge, skills and abilities, control, scientific investigations, productivity, professional training, students' independent work, system.

Одержано редакцією 23.10.2006.

УДК: 37: 338

Л. П. ПРИТУЛА

РОЗВИТОК АГРАРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Резюме. Досліджується історичний аспект розвитку аграрної освіти в Україні. Аналізується діяльність педагогічного факультету Національного аграрного університету та його внесок у підготовку викладачів спеціальних дисциплін.

Ключові слова: аграрна освіта, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень

В Україні як і в інших розвинених країнах світу, вища освіта визнана однією з провідних галузей розвитку суспільства. Вона виконує важливе соціальне замовлення держави: формує інтелектуальний потенціал нації, забезпечує висококваліфікованими фахівцями галузі народного господарства, науки, культури. Особливу роль у виконанні окреслених завдань відіграє вища аграрна освіта. Саме їй відводиться головна позиція у розбудові, оновленні конкурентноздатного аграрного сектору. Україна, маючи багаті природні ресурси, вигідне географічне положення, сприятливі кліматичні умови, багаті та родючі землі може стати однією з провідних аграрних країн світу. Молодим спеціалістам, випускникам вищих аграрних закладів, які оволоділи знаннями, вміннями, навичками здійснювати організаційну роботу, управлінську, наукову діяльність і відповідають сучасним вимогам суспільства, відводиться особлива місія у реструктуризації агропромислового сектору та економіки держави.

Основою, стрижнем будь-якої галузі, тому числі аграрної освіти завжди був і залишається її науково-викладацький потенціал. Адже від інтелектуальних можливостей, моральних і ділових якостей викладача, його професійної та методичної підготовки, психолого-педагогічної компетентності, духовної культури залежить прогресивний поступ чи стагнація.

Предметом нашого дослідження є професійна підготовка майбутніх викладачів спеціальних дисциплін в умовах аграрного вищого навчального закладу (далі по тексту вnz).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить про наявність наукових робіт присвячених вивченню проблеми підготовки вчителя в умовах педагогічних закладів (М. В. Александровою, В. С. Ільїною, І. Т. Огородніковою, О. І. Піскуною, В. К. Розовою, О. А. Абдуліною, С. У. Гончаренко, В. В. Сагарда), формуванню та становленню особистості вчителя (Н.В.Кузьміна, В.А.Семиченко, С.О.Сухомлинські, С.І.Архангельський, Є.С.Барбіна, І.А.Зязюн., О.А.Дубасенюк, С.У.Гончаренко, М.О.Лазарев, В.О.Сластьонін), дидактичних засад професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін (О. Е Коваленко), формуванню педагогічних вмінь у майбутніх інженерів-педагогів (В. І. Яровий), формування професійно-

ЗМІСТ

Постоловський Р.М. Передмова	3
Частина I. Інноваційні технології реалізації навчального процесу у вищих навчальних закладах	4
<i>Артемчук Г.І., Спіцин Є.С.</i> Деякі проблеми реалізації кредитно-модульної системи організації навчального процесу в університеті.....	4
<i>Берека В.Є.</i> Педагогічна практика – невід’ємна складова підготовки майбутнього керівника освітнього закладу.	7
<i>Бричок Б.П.</i> . Модернізація освітнього процесу на основі концентрованого підходу.....	15
<i>Вихрущ В.О., Решетуха Л.Г.</i> До проблеми контрольно-оцінної діяльності у педагогічному вищому навчальному закладі	18
<i>Ємельянова Д.В.</i> До питання організації самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання.....	20
<i>Янциур М. С.</i> Підготовка майбутніх вчителів до професійної орієнтації учнів у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.....	23
<i>Мамчич О.Б.</i> Педагогічна інноватика використання модульної системи у вищій школі.....	29
<i>Петриненко Л.О.</i> Диференціація підготовки майбутніх вчителів-початківців до інноваційної діяльності	33
<i>Шевців З.М.</i> Соціально-педагогічна діяльність як навчальний предмет.....	35
<i>Яцук І.П.</i> Особливості особистісно-орієнтованої професійної підготовки майбутнього вчителя.....	38
<i>Машкіна Л.А.</i> Методологічні засади впровадження інноваційних технологій у вищих навчальних закладах.....	42
<i>Баркасі В.В.</i> Використання можливостей новітніх інформаційних технологій навчання для підвищення рівня інформаційної культури майбутніх вчителів іноземних мов	47
<i>Варич О. С., Сингаївський Д. В.</i> .Розвиток технічного мислення майбутніх вчителів трудового навчання з використанням новітніх інформаційних технологій	51
<i>Кочубей А.В.</i> Формування трудової культури майбутніх інженерів у вищому навчальному закладі засобами народознавства.....	55
<i>Бойчук Ю.Д., Марциновський В.П., Зуб. О.В., Калініна О.В.</i> Сучасні педагогічні технології при викладанні курсу „Основи екології” у вищому педагогічному навчальному закладі	59
<i>Джаман Т.В.</i> Рефлексія професійного становлення соціальних педагогів як інноваційна технологія реалізації навчального процесу.....	65
<i>Комар Т.В.</i> Деякі проблеми професійного становлення студентів гуманітарно-педагогічного факультету	67
<i>Криловець М.Г.</i> Інноваційні технології фахової підготовки майбутніх учителів географії.....	70
<i>Тепла О.Н.</i> Формування від повідальності у процесі фахової підготовки студентів аграрних вищих навчальних закладів	72
<i>Ніконенко І.С.</i> До питання компетентнісного підходу до навчання у вищій школі	74
<i>Перець О.М.</i> Сутність професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	80
<i>Павленко О.В.</i> Шляхи фасилітації процесу інтеракції в системі „Здорова дитина – дитина з особливими потребами”.....	83
<i>Сілков В.В., Сілкова Е.О.</i> До питання про структуру та функції методико-математичної підготовки вчителів початкових класів в умовах кредитно модульної системи організації навчального процесу	85
<i>Суржук Т.Б.</i> Пошук ефективних способів керівництва навчальним процесом індивідуально-диференційованого спрямування.....	88
<i>Яременко О.О.</i> Технології проблемного навчання на уроках іноземної мови для студентів педагогічних вузів	92
<i>Временко М.В., Грабовська Т.О.</i> Формування гендерної компетенції студентів: когнітивний аспект.	95
<i>Бричок С.Б.</i> Інтерактивна лекція у викладанні курсу „Історія педагогіки”	99

<i>Боровець О.В.</i> Проблемне навчання як технологія професійної підготовки педагога	103
<i>Ващик Т.І.</i> Функціонування навчально-наукового педагогічного комплексу.....	105
<i>Голік Л.О.</i> Концептуальні засади полікультурного виховання.....	107
<i>Гуцал Л.А.</i> Формування творчої особистості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки.....	110
<i>Філіпп'єва О.А.</i> Стан підготовки майбутніх учителів початкових класів до валеологічного виховання учнів.....	113
Частина II. Педагогічні та освітні технології у традиційному та інноваційному вимірах.....	118
<i>Грицай Н.Б.</i> Система підготовки студентів вищих навчальних закладів до проведення про проведення позакласної роботи з біології в загальноосвітній школі.....	118
<i>Березовський П.П.</i> Тести: Панацея чи опіум? (до проблеми переваг і недоліків тестового оцінювання)	123
<i>Берестецька Н.В.</i> Формування мотивації у курсантів-прикордонників як шлях підвищення їхньої навчально-професійної підготовки у військових вищих навчальних закладів.....	126
<i>Давнюк С.А.</i> Активізація професійної лінгвістичної компетенції студентів на матеріалі синтаксису.....	131
<i>Загайкевич Л.В.</i> Застосування знань фундаментальних наук при вивченні образотворчого мистецтва у вищих педагогічних закладах.....	133
<i>Захарчук З.А.</i> До питання про способи керівництва навчальним процесом оволодіння виразним читанням.....	137
<i>Зиль І.П.</i> Психолого-педагогічні аспекти формування екологічної свідомості учнів основної школи.....	141
<i>Лелюх Ю.В.</i> Готовність майбутніх вчителів до формування мовленнєвої компетенції учнів на уроках читання.....	144
<i>Матіяш В.В., Ковальчук Л.І.</i> Технологічні засади вивчення курсу „Загальні основи педагогіки” в умовах кредитно-модульної системи.....	148
<i>Мороз Л.В., Дохненко Н.Р., Самолюк І.В.</i> Формування навичок читання на початковому етапі навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі.....	150
<i>Петренко О.Б.</i> Технологія викладання гендерних курсів у вищій школі.....	153
<i>Літвінчук С.Б.</i> Самостійна робота студентів як засіб активізації навчання у вищій школі.....	157
<i>Припула Л.П.</i> Розвиток аграрної освіти в Україні: історичний аспект.....	161
<i>Павелків К.М.</i> Психологічні особливості засвоєння лексичного матеріалу іноземною мовою студентами немовних факультетів вищих навчальних закладів.....	164
<i>Сіранчук Н.М.</i> Формування готовності майбутнього вчителя до проведення фасилітованої дискусії як методу розвитку образного мовлення молодших школярів.....	168
<i>Шевченко С.М., Барковський В.В.</i> Формування навчально-пізнавальної компетенції студентів через розв'язання прикладних задач вищої математики.....	171
<i>Шелюк В.О., Василюк В.М.</i> Гуманізація системи фізичного виховання студентської молоді.....	174
<i>Шоробура І.М.</i> Проектування технологій на уроках географії.....	176
<i>Шпортун О.М.</i> Народнописенна творчість у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя музики.....	179
<i>Яковичина Т.В.</i> Проблема взаємодії у навчальних закладах Волині (друга пол.ХІХ – поч. ХХ).....	185
<i>Яшник С.В.</i> Використання гендерного підходу при вивченні курсу „Психологія управління” у вищих навчальних закладах.....	189
<i>Відомості про авторів</i>	192

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 35

Заснований у 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Кравчук В.Ю.
Комп'ютерна верстка Варич О.С., Хильчук Т.К.

Здано до набору 15.11.2006 р. Підписано до друку 24.11.2006 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,92. Обл. вид. арк. 30,35. Замовлення № 16/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59 **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 35. — Рівне: РДГУ, 2006. — 196 с.**

ISBN 966 — 7281 — 08 — 6.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем дидактики вищої освіти, історії педагогіки, теорії і методики виховання та розвитку учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, практичних працівників освіти, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20